

รุ่งอรุณ บุญสายันต์. 2543. การบริหารเทศบาลและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ

คณะกรรมการชุมชน ในการบริหารจัดการขยะเทศบาลนครขอนแก่น. วิทยานิพนธ์

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

[ISBN 974-678-222-3]

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :รศ.ประสิทธิ์ คุณรัตน์,ผศ.ดร.เศกสรรค์ ขงวนิชย์,ผศ.ปราโมทย์ ครองยุทธ

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารเทศบาล ด้านการวางแผนพัฒนาเทศบาล การประสานแผนพัฒนาเทศบาล และการประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการบริหารจัดการขยะของแต่ละชุมชนในพื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น 3) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการบริหารจัดการขยะของแต่ละชุมชน ในพื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น 4) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของกลุ่มคณะกรรมการชุมชนที่อาศัยอยู่ในลักษณะอาคารบ้านเรือนแบบชุมชนใจกลางเมืองหรือการค้า ชุมชนที่อยู่อาศัยชั้นกลางและสูง ชุมชนที่อยู่อาศัยแออัด ชุมชนชานเมือง 5) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารขยะแบบมีส่วนร่วมในอนาคต ระหว่างคณะกรรมการชุมชนและเทศบาลนครขอนแก่น ในภาพรวมของเทศบาลนครขอนแก่น

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นนักการเมืองท้องถิ่นและข้าราชการประจำส่วนท้องถิ่น เทศบาลนครขอนแก่น 7 คน การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น 423 คน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้เจาะจงเลือกบุคคลสำคัญ(Key Person) ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั้ง 7 คน การวิจัยเชิงปริมาณ ได้สุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกคณะกรรมการชุมชน ที่มีตำแหน่งเกี่ยวข้องกับเรื่องขยะโดยตรง รวม 5 ตำแหน่งคือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ หัวหน้าฝ่ายสาธารณสุข และหัวหน้าฝ่ายอื่น ๆ มีขนาดตัวอย่างรวม 205 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ประมวลผลโดยสรุปการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญและการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ เลือกใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และใช้สถิติ Chisquare ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร และยืนยันสมมุติฐานการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารเทศบาลนครขอนแก่น

(1) คณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการบริหารเทศบาลนครขอนแก่น โดยภาพรวมเป็นข้าราชการประจำส่วนท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่น หัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒิจากหอการค้าและสภาอุตสาหกรรมจังหวัด ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2541

(2) การบริหารเทศบาลนครขอนแก่น ด้านการวางแผนพัฒนาเทศบาล มีการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลนครขอนแก่นอย่างเป็นระบบ ทั้งแผนพัฒนาเทศบาลระยะยาว 15 ปี พ.ศ.2535-2549) ระยะปานกลาง (5 ปี พ.ศ. 2540-2544) ประจำปี (พ.ศ. 2543) และแผนดำเนินงาน

ด้านการประสานแผนพัฒนาเทศบาล มีการประสานเพื่อปรับเปลี่ยน แก้ไข แผนงาน โครงการ ในช่วงการแปลงแผนพัฒนาเทศบาลระยะปานกลางมาสู่แผนประจำปี

ด้านการประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาล มีการประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาลประจำปี

(3) ผลจากการบริหารเทศบาลนครขอนแก่น ด้านการวางแผนพัฒนาเทศบาล ได้รับเอกสาร “จุดหมายและแนวทางการพัฒนาเทศบาลระยะยาว (15 ปี พ.ศ.2535-2549) ของเทศบาลเมืองขอนแก่น” เอกสาร “แผนพัฒนาเทศบาลนครขอนแก่นระยะปานกลาง(5 ปี พ.ศ. 2540-2544) เล่มที่ 1-2” เอกสาร “แผนพัฒนาเทศบาลนครขอนแก่นประจำปี พ.ศ. 2543)” เอกสาร “แผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมเมืองเทศบาลนครขอนแก่น ระยะปานกลาง (พ.ศ. 2540-2544)”

ด้านการประสานงาน ได้รับเอกสาร “แผนพัฒนาเทศบาลระยะปานกลาง 5 ปี(พ.ศ.2540-2544) แกไข-เพิ่มเติม(ฉบับที่ 9) เล่มที่ 2 เทศบาลนครขอนแก่น เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเทศบาลประจำปี 2543”

ด้านการประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาล ได้รับเอกสาร “รายงานประจำปีเทศบาลนครขอนแก่น พ.ศ. 2543”

2. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของคณะกรรมการชุมชน พบว่าส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 51-60 ปี เป็นเพศชาย ระดับการศึกษาประถมศึกษา ประกอบอาชีพอิสระหรือทำธุรกิจส่วนตัว มีตำแหน่งในคณะกรรมการชุมชน เป็นหัวหน้าฝ่ายปกครอง ฝ่ายการคลัง ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายสวัสดิการและสังคม และฝ่ายการศึกษา

3. การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการบริหารจัดการขยะของแต่ละชุมชน ในพื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น

(1) ผลการศึกษาแรงจูงใจคณะกรรมการชุมชนโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก($\bar{X}=2.261$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับความสำคัญพบว่า การเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ การมีบทบาทหน้าที่การเป็นผู้นำและเป็นแกนกลางในการพัฒนาชุมชนความต้องการประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันในคณะกรรมการชุมชน ส่วนการเป็นฐานทางการเมือง ไม่เป็นแรงจูงใจ

(2) ผลการศึกษาการเปิดโอกาสในการบริหารเทศบาลให้กับคณะกรรมการชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.925$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับความสำคัญพบว่า การเปิดโอกาสในการประสานงานระหว่างเทศบาลและชุมชน การเปิดโอกาสในการวางแผนพัฒนาเทศบาล การเปิดโอกาสในการประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาล

(3) การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของคณะกรรมการชุมชน การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการวางแผนหรือเขียนโครงการที่เกี่ยวข้องกับขยะในชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.966$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับความสำคัญพบว่า การแสดงความต้องการของชุมชน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในชุมชน การตัดสินใจเลือกกิจกรรมเพื่อจัดทำโครงการในชุมชน ส่วนการกำหนดงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ในชุมชน อยู่ในลำดับท้ายสุด

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการประเมินผลแผนพัฒนาหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับขยะในชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.459$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับความสำคัญพบว่า การเสนอแนะปัญหาอุปสรรคจากการทำงานในชุมชน การติดตามผลการทำงานในชุมชนให้เป็นไปตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ การรวบรวมและรายงานข้อมูลผลการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับขยะในชุมชน ส่วนการตรวจสอบประเมินผลงบประมาณในชุมชน จะไม่มีส่วนร่วมและอยู่ในลำดับท้ายสุด

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการขยะในชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.479$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับความสำคัญพบว่า การใช้ภาชนะส่วนตัวรองรับขยะที่หน้าบ้านตนเอง การณรงค์สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดในชุมชน การเฝ้าระวังป้องกันการรักษาความสะอาดในชุมชน ส่วนการนำขยะไปทำปุ๋ยหรือเลี้ยงสัตว์ จะไม่มีส่วนร่วมและอยู่ในลำดับท้ายสุด

(4) การศึกษาความสัมพันธ์ของแรงจูงใจส่วนบุคคลของคณะกรรมการชุมชน การเปิดโอกาสในการบริหารเทศบาล ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ พบว่าแรงจูงใจส่วนบุคคลของคณะกรรมการชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเขียนโครงการในชุมชน การประเมินผลแผนพัฒนาหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับขยะในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p < 0.05$) ส่วนการเปิดโอกาสในการบริหารงานเทศบาล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเขียนโครงการในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p < 0.05$)

4. การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการบริหารจัดการขยะของแต่ละชุมชน ในพื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยภาพรวมมีค่าอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ประเด็น การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเขียนโครงการในชุมชน ($\bar{X}=1.966$) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขยะในชุมชน ($\bar{X}=1.459$) การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชน ($\bar{X}=1.479$)

5. การศึกษาเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ ของกลุ่มคณะกรรมการชุมชนที่อาศัยอยู่ในลักษณะอาคารบ้านเรือนแบบชุมชนใจกลางเมืองหรือการค้า ชุมชนที่อยู่อาศัยชั้นกลางและสูง ชุมชนที่อยู่อาศัยแออัด ชุมชนชานเมือง

การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเขียนโครงการในชุมชน มี 2 ระดับคือ กลุ่มที่มีส่วนร่วมมาก เป็นของกลุ่มชุมชนใจกลางเมืองหรือการค้า และกลุ่มที่อยู่อาศัยชั้นกลางและสูง ส่วนกลุ่มที่มีส่วนร่วมปานกลาง เป็นของกลุ่มชุมชนที่อยู่อาศัยแออัด และกลุ่มชานเมือง

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลแผนพัฒนาหรือโครงการในชุมชน กลุ่มชุมชนทั้ง 3 กลุ่มมีส่วนร่วมระดับปานกลาง ยกเว้นกลุ่มที่อยู่อาศัยแออัด มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ทั้ง 4 กลุ่มชุมชน

6. การศึกษาแนวทางการบริหารขยะแบบมีส่วนร่วมในอนาคต ระหว่างคณะกรรมการชุมชนและเทศบาลนครขอนแก่น ในภาพรวมของเทศบาลนครขอนแก่น

(1) แนวทางการวางแผนพัฒนาเทศบาลในอนาคต โดยภาพรวมมีค่าความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.312$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับความสำคัญพบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ในแผนพัฒนาเทศบาลที่เกี่ยวข้องกับขยะ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละชุมชน การแสดงความต้องการของแต่ละชุมชน

(2) แนวทางการประสานงานระหว่างคณะกรรมการชุมชนกับเทศบาลในอนาคต โดยภาพรวมมีค่าความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.402$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับความสำคัญพบว่า การให้ผู้บริหารเทศบาลรับฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน การเลือกรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่เหมาะสมระหว่างเทศบาลและคณะกรรมการชุมชน การเลือกเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานของเทศบาล

(3) แนวทางการประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาลในอนาคต โดยภาพรวมมีค่าความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.202$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเรียงลำดับความสำคัญพบว่า การติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเทศบาลที่กำหนดไว้ การรายงานปัญหาอุปสรรคจากการทำงานของเทศบาล การตรวจสอบประเมินผลผู้ปฏิบัติงานของเทศบาล